

บทคัดย่อ

งานวิจัยเลือกศึกษาผู้หญิงเย็บส่วนประกอบรองเท้าอยู่กับบ้านที่พักอาศัยในซอยหมอมั่งอุทิศ เขต ราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ในฐานะแรงงานหญิงที่อพยพเข้าเมืองและทำงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ เพื่อสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพการทำงาน การปรับตัวต่อปัญหาที่เผชิญ ข้อจำกัดในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการของรัฐที่มีอยู่ รวมทั้งความคาดหวัง ความต้องการและข้อเสนอแนะต่อการจัดสวัสดิการและบริการให้แก่แรงงานหญิงกลุ่มนี้ โดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษานโยบาย มาตรการด้านสวัสดิการ การคุ้มครองและการให้บริการที่รัฐมีอยู่ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และสัมภาษณ์เจาะลึกผู้หญิงเย็บส่วนประกอบรองเท้าในซอยหมอมั่ง 5 คน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงรับงานมาทำที่บ้านมีลักษณะทั่วไปคือ เป็นคนอีสาน จบชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยเฉลี่ยมีอายุ 40 ปี แต่งงานมีบุตร 2 คน ทำอาชีพเย็บรองเท้ามานาน 14 ปี เหตุผลหลักของการอพยพเข้ามาทำงานในเมือง คือ เป็นลูกสาวคนโตและลูกคนเดียวที่โตพอจะทำงานช่วยเหลือครอบครัวได้ ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ เพราะครอบครัวยากจน มีพี่น้องหลายคน งานแรกของผู้หญิงเหล่านี้ทำสัมพันธบัตรกับสถานภาพสมรส เช่น งานที่หญิงโสดทำเป็นงานบริการหรือรับใช้ตามบ้าน เมื่อแต่งงานมีครอบครัวจะเปลี่ยนมาทำที่บ้านทั้งหมด

ปัจจัยที่นำมาพิจารณาเลือกที่พักอาศัย นอกจากใกล้ที่ทำงานสามี มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ก่อน ค่าเช่าถูก ยังต้องอยู่ใกล้แหล่งงานหรือเป็นชุมชนที่มีงาน สามารถรับมาทำที่บ้านได้ ส่วนการพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อเข้าสู่อาชีพเย็บรองเท้า เป็นลักษณะของการลองผิดลองถูก ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐแต่อย่างใด

แรงงานหญิงกลุ่มนี้พอใจกับการรับงานมาทำที่บ้าน เพราะสามารถเลือกเวลาทำงานที่เหมาะสมกับตนเองได้ ไม่ต้องเดินทางไปทำงาน และมีรายได้ช่วยจุนเจือครอบครัวนอกเหนือจากรายได้ของสามี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องสำคัญ เช่น ค่าเช่า ค่าเล่าเรียนของลูก ส่วนรายได้ของเขามีไว้ใช้จ่ายค่ากินอยู่ในแต่ละวัน หรือเป็นค่าขนม/ค่ารถไปโรงเรียนของลูก ฉะนั้น รายได้จากการทำงานเย็บรองเท้าจึงสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว และเป็นความรับผิดชอบที่กดดันผู้หญิงอย่างมาก แต่ลักษณะและเงื่อนไขของการจ้างงานในระบบเหมาช่วง คือ มีงานไม่แน่นอน ถ้างานเร่งต้องทำงานชั่วโมงยาวนานเพื่อให้เสร็จตามเวลา ค่าจ้างต่ำ ล้วนมีผลต่อสุขภาพอนามัยอันเนื่องมาจากการทำงาน รวมถึงการใช้สารกระตุ้นเพื่อทำงานได้มากขึ้นของผู้หญิง

วิธีการปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่ประสบมีอยู่หลายแนวทาง เช่น กรณีที่ไม่มีงาน หรืองานมีน้อย หรือส่งงานแล้วยังไม่ได้รับค่าจ้าง พวกเขาแก้ปัญหาโดยการวางแผนการใช้จ่ายให้เพียงพอกับเงินที่มีอยู่ทำงานรับจ้างอื่นๆ และหากจำเป็นต้องใช้เงินจึงไปยืมเงินจากญาติพี่น้อง หรือกู้เงินนอกระบบดอกเบี้ยสูงมาใช้ ส่วนของการดูแลสุขภาพ พยายามใช้วิธีการป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุขณะทำงาน หรือหากมีงานเยอะสมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำงานให้เสร็จเพื่อให้เธอได้พักผ่อนมากขึ้น หรือหยุดใช้เครื่องตัดที่มีสารกระตุ้น และจำเป็นต้องพักผ่อนหากรู้ว่าไม่สบายต้องยอมเสียรายได้ในวันนั้นไป รวมทั้งการพยายามรวมกลุ่มเพื่อต่อรอง

กับผู้นำจ้าง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะลักษณะการจ้างงานรูปแบบนี้ทำได้ยากและขาดประสิทธิภาพในการทำงานบริหารจัดการกลุ่ม

สำหรับสวัสดิการและบริการของภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนมีค่อนข้างครบถ้วนตามแนวคิดมาตรการคุ้มครองทางสังคม รวมทั้งมีองค์กรแรงงานในพื้นที่ มีองค์กรพัฒนาเอกชนนอกพื้นที่เข้ามาทำงานส่งเสริมและพัฒนา ฯลฯ แต่ในความเป็นจริง สวัสดิการและบริการของรัฐที่ครอบคลุมของแรงงานหญิงกลุ่มนี้เข้าถึงมากที่สุดคือ การศึกษา ส่วนบริการด้านสุขภาพ การฝึกอบรมอาชีพเพื่อเสริมรายได้ ที่พักอาศัย และการจัดหางานกลับไม่เคยใช้บริการเลย รวมทั้งไม่เคยได้รับความช่วยเหลือและเข้าไม่ถึงโครงการความช่วยเหลือจากนโยบายระดับชาติที่ให้ผ่านองค์กรชุมชน และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน เพราะไม่สอดคล้องกับอาชีพของพวกเธอ แต่กลับสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอาชีพเย็บรองเท้า